

Grafologisk undersøgelse af Søren Kierkegaards håndskrift i årene 1831-1855

(With an English summary)

af ANNE LISE GARDE

Det falder naturligt i en undersøgelse af Søren Kierkegaard først at vise hans fars håndskrift. Fig. 1 er et brev fra 1835 skrevet af Michael Pedersen Kierkegaard. Han er her 79 år gammel. Man forstår umiddelbart Søren Kierkegaards udtalelser om, at hans far var det tungsindigste menneske, han havde kendt. De tunge, rystende skrifttræk skyldes ikke kun hans alder, men er også tegn på depression. Dog er det en helt anden form for tungsind, end Søren Kierkegaards eget, men herom senere. Der er i faderens skrift en meget fin rytme, især når man tager hans alder i betragtning, skriften har til trods for rystelserne et ensartet præg, hvilket viser, at han trods sin nedtrykthed formår at holde sig selv i balance, omend med en kraftanstrengelse. Der er fine og særprægede former i skriften, se f. eks. de smukke buer i s'erne, men underskriften er banal og viser hans trang til at være konventionelt korrekt.

Det er set fra et grafologisk synspunkt altid lidt ufordelagtigt, når underskriften ser helt anderledes ud end den øvrige skrift, da det betyder, at personen udadtil viser sig anderledes, end han/hun egentlig er. Underskriften betegner ofte den ønskedrøm, et menneske har om sig selv.

Michael Kierkegaards stive og kedsommelige, tvangsprægede underskrift med det brutale tryk viser, at han med sin optræden meget vel kunne være i stand til at kvæle egne og andres impulser og livsglæde, og han kunne sandsynligvis også blive meget heftig, hvis man ikke gnidningsløst tilpassede sig til hans fordringer. Hans strenge kristendomsopfattelse forstås bedre ud fra hans underskrift end ud fra hans almindelige skrift, hvilket peger i retning af, at den var noget, han på en tvangsagtig måde støttede sig til og ikke turde slippe, mere end den havde en ægte sammenhæng med hans egentlige natur. Dens formål var først og fremmest en selvbeskyttelse imod tendenser i ham selv, som han var bange for.

Skriftformerne i selve brevet har en usædvanlig ynde, som svarer til noget

poetisk og fantasifuldt i Michael Kierkegaards sind, hvilket hans søn Søren selvfølger også har nydt godt af, og specielt måske netop barnet Søren, da faderen skulle føle sig meget tryk i et menneskeligt forhold for at kunne åbenbare lidt af det, der boede i ham. Han var meget indesluttet (der er ingen udadrettede træk i skriften), og foruden depressiviteten har han også haft stærke angstfølelser, som han gjorde sig umage for at holde nede og skjule, men som nok netop kom af, at han ikke formåede at give udtryk for sine emotioner. Det, som et menneske har i sig, og som ikke bliver levet, forvandler sig ofte til depressioner og angstfølelser, og der var så meget i M. P. Kierkegaard, som ikke blev levet, og som derfor vendte sig destruktivt imod ham selv. Dette var måske også den egentlige og sande årsag til hans skyldfølelse, selvom denne forvanskedes i hans bevidsthed og tog form af syndsbevidsthed. Der er desuden i håndskriften udprægede tegn på en stærk binding til fortiden, til opvækstårenes overleveringer og påvirkninger. Også dette kan ubevidst have øvet en bremsende indflydelse på hans naturlige impulser. Han skjuler sin vibrerende følsomhed bag en næsten militær holdning (underskriften), og han får ingen udløsning hverken for sin begavelse eller for sine følelser eller for sine drifter, så ud fra et psykologisk synspunkt er det ikke så mærkeligt, at han var tungsindig. Det er heller ikke så mærkeligt, at han har øvet en stærk indflydelse på sin søn såvel på grund af sin intelligens og fantasifuldhed, som på grund af den hæmmede og bundne varme, der var over ham, og som den meget sky søn sikkert har trængt til. Der har været en vekselvirkning imellem dem, som har været produktiv både i følelsesmæssig og i åndelig henseende, en god grobund for Søren Kierkegaards kærlighed til sin far – og for hans afhængighed af ham.

Den tidligste skriftprøve af Søren Kierkegaard, som jeg har kunnet finde, er fra ca. 1831–32. Den ses på fig. 2. S. K. er altså her 18–19 år gammel. De små bogstaver f. eks. a, e, i, o, er meget små og står tæt sammen, og måden at udforme dem på er nærmest forskriftsmæssig – skolemæssig. Derimod er skrifttrækkene langt mere personligt udformede i det, man grafologisk kalder over- og underzonen, d. v. s. d, t, l o. s. v. og g, j, p o. s. v. Det gotiske h, f og s strækker sig igennem alle zonerne, over-, mellem- og underzone. (Det er ikke muligt i en grafologisk udredning at nævne alle de forskellige skriftkendetegn, som de ses i forbindelse med hinanden, f. eks. tryk, pastositet, snæverhed, regelmæssighed, hurtighed, venstrebetoninger, overlængdebetoning o. s. v. o. s. v., da det ville gøre læsningen alt for tung, men da håndskriften er en udtryksbevægelse, der danner en dynamisk helhed, ses alle de forskellige skrivebevægelser i virke-

Institut der hiesigen Reformation

1te Dec. 1816: Berlin.

Dr. Philip Mathievire. Professor Th.: Berlin

pag. 6. Carlstedt lissau, at jeg i næsten 100
år er uanset af Dr. Th. inden jeg fik betalt de
j.v. ...

pag. 11. Mængden af Gæstlige var saa stor, at
altene i de mindste ind Gæstene, som dengang
i det første var just 700 Gæst. naar 14 Døgn
var, 40 Gæst, 50 Augensurenvinder; 2 Formi-
ner og 30 Mennesk.

pag. 12. Erasmus' for opbrændt og en for-
dren, som blev sagt: "Halei i saa Fri-
lids 2de November, hvor Salomo for-
vunderlige sparer med en anden Jupiter,
der med doudruden i gaanden siges nu-
der, naar jeg taler om det. Ludeji' vinder
jeg om en Decim' og en Curtius, naar
jeg vil opvinder til Salomonshøj med det,
vinderes sin om, at Hedningerne sadende flige
Omord med Monumenter, det. Det samme
lynes med en betaler til Protons udførelse Det,
med en Kipis, der for ubalige Natyrennes ki-
re konger med flauderges, med en Anfides.

pag. 25. Juleen er just 2. 20 Nov. 1489. i Luleben
saa det der var Gæstgænder, saa Omord Margom.
Ma saa disdemant. 14 Aar 92: Det i Amagde-
burg, 15 Aar 92: Det i Eisenack, som en anden
saa ligger man blev oplaget af Conrad Cottas fu-
er, som blev saa at gæste for fund. 2. Jan-
skaarer Nøgen bagede saa det vidt. saa lode
og de Mængde, sulerer saa Skold. 18 Aar 92 som
saa til Gæstgænder. Erfart, saa saa bagefluge.
at sig om det. Dealed. og de ilagste Mængder.
20 Aar 92 blev saa Amag. M. og fundende nu
Rakundisrab.

pag. 27. 1503 blev saa sig of saa imige Misaring.

Fig. 2. Søren Kierkegaards håndskrift, ca. 1831-32.

ligheden i een stor sammenhæng. Her må vi imidlertid nøjes med at gøre opmærksom på de mest iøjnefaldende træk i de forskellige håndskriftprøver).

I 1831 er S. K. en meget intelligent, men også en meget hæmmet ung mand. Han er i udpræget grad følelsessky og nærtagende, men dækker så vidt muligt over dette ved hjælp af sin kvikke forstand. De snævre, tæt skrevne bogstaver betyder grafologisk en holden igen på emotionerne, som samtidig fører til en skepticisme og mistænksomhed i forhold til omgivelserne. Han vover nødigt en risiko for at blive såret og komme til kort. Han har ikke en naiv, tillidsfuld indstilling til sine medmennesker. De er på forhånd hans modstandere, og han er på vagt overfor dem. Bag denne indstilling er der dybe selvfølelsesforstyrrelser. Den undertiden minimalt lille skrift, hvor trykket svigter, og strengen bliver sitrende, viser hans usikkerhedsfølelser, men de er godt skjult bag hans intelligens, der beskytter ham imod udefra kommende angreb eller emotionelle påvirkninger. Også i skriften lægger man i første øjeblik mere mærke til den overvejende gode rytme, end man lægger mærke til, når den svigter, samt de mange morsomme og originale små-træk og forbindelser, der viser hans slagfærdighed og mange indfald. Men han har som sneglen følehornene ude, og trækker sig øjeblikkelig ind i sig selv ved mindste berøring.

Kontakttrangen er nok i sig selv ikke særlig stor. Der er ikke mange udadrettede træk i skriften. Han er nok interesseret i at iagttage sine medmennesker, lægge mærke til, hvordan de reagerer o. lign. – også med henblik på selv at kunne klare sig – men den følelsesbetonede medmenneskelige interesse er ringe. Den vibrerende skrivebevægelse viser stor følsomhed og sensibilitet, men ingen åbenhed og ikke megen godmodighed eller umiddelbar venlighed. Skriften er overvejende skarp og mager. Han er mere indstillet på at hævde sig og gøre sig gældende, end han er indstillet på kontakt. De raffinerede forbindelser imellem bogstaverne tyder på et intellekt, der lynhurtigt kan vende og dreje en ting. Han kan være spydig og ironisk og har sikkert en evne til at spidde sit offer og ramme andres sårbare punkter.

Der er dog enkelte fyldige træk, se de smukke skålformede buer i underzonen. Disse buer forsvinder med årene. De betyder en ubevidst modtagelighed. Selvom hæmmetheden viser, at han er bange for seksuelle drifter, så er der alligevel på dette tidspunkt i hans liv en ganske god vekselvirkning imellem hans bevidsthed og hans ubevidste. Det ubevidste er på dette tidspunkt ret frodigt, og det er sandsynligt, at han vil være i stand til at forarbejde de impulser, der strømmer til ham fra det ubevidste, med sit skarpsindige intellekt.

Han er ikke kun i stand til at spidde andre, han er også i stand til at spidde sig selv, hvis det skal være. Han har uden tvivl en trang til selverkendelse, men han er endnu umoden. Skriftens blanding af skolemæssighed og originalt prægede træk viser, at der er en splittelse imellem hans bundethed til traditioner, fordomme og overleveringer og hans egen originale opfattelse og hans egne særprægede ideer, en trang til at tilpasse sig til de krav, der stilles til ham, på den ene side og en trang til selvstændighed og til at gå sine egne veje i hvert fald i intellektuel henseende på den anden side. Så vidt man kan skønne, er splittelsen ham endnu knapt nok bevidst, oprørstrangen ligger latent, men bliver fortrængt og kvalt i fødslen. Der er noget knuget og trykket over selve skrivebevægelsen. Den udfolder sig ikke. En vis tungsindighed gør sig nok allerede gældende, uden at det ligefrem bliver til depression, men der er alligevel noget trøstesløst over den lidt stive skrivebevægelse set i forhold til andre unge mænd på hans alder. Der er ikke megen »tro, håb og kærlighed«.

De små præcise vinkler viser dog, at der er en modstandskraft overfor indre og ydre vanskeligheder og en evne til at koncentrere sig, når han ønsker det. Skriftbilledet er for så vidt intenst, hvilket svarer til hans indre dynamik og lidenskabelighed, men mange ord og skriftformer er endnu barnligt prægede (se f. eks. »Erasmus«). Han har endnu ikke fundet de kanaler, hvorigennem hans fantasi og intelligens kan få udløsning.

Fig. 3 og fig. 4 fra 1834 og 1835 viser, at der er en stærk skabertrang i ham. Det gjorde fig. 2 for så vidt også, men i fig. 3 og fig. 4 er det vist tydeligt også for øjne, der ikke er grafologisk skolede. Legen med bogstaverne, glæden ved at danne alle mulige forskellige slags former og dristigheden i udførelsen af disse, er typisk for det skabende menneske. Desuden er der i skriften en blanding af noget yderst sart og følsomt på den ene side (se de meget fine s'er i »Erschöpfung«, der stiger opad som vibrerende antenner) og noget meget voldsomt på den anden side (se de brutale trykbetonede træk). Der er meget stærke spændinger og modsætninger i S. K.'s karakter, men det er netop disse spændinger, der føder gnisten – inspirationen.

Han er ikke aggressionshæmmet, ikke bange for at være aggressiv, man kan måske snarere sige, at han er bange for ikke at være det. Det stærke tryk viser, at han er kampberedt og kan lide kampen. Der er ikke nogen, der skal komme og træde på ham.

I fig. 4 er der en udpræget splittelse imellem hans hæmninger og en trang til at komme ud over disse hæmninger. Skriften i årene 1834, 35 og 36 er i det

2
 id by uniderstis to, at disse hændlingen som en
 kuffen umedd. Ordene: Each mætte vor god,
Solsten sig en god en jant. -

end, at nu hændlingen ligger under for de andre
 i den fornemste billeden: som her stodes; at
 - forfølgning er Solsten af de store og hængende
 en.

forfølgning
 forfølgning. forfølgning
 forfølgning
 forfølgning i sig selv
 forfølgning forfølgning
 316

Fig. 3. Søren Kierkegaard, ca. 1834-35.

vægts. Afvæbning. -
 en Druk over den gamle Kirke som er, der velly udtale
 en Lidsamhed nærlig gennem Ansigende af det br.
 3, og brydte sig (bortalen i det første 2. Mai
 det uger ud ^{hand} om det at den en frem
 at borte den fremtid over den Lige som Ma
 de H Magnates.) - at den altid er en gje
 kende lidt sig selv, og at de ligeledes vil den som
 de en anden gammel for Minus (som alle taler
 i den mening: Giv den vil bestod nogen Adgang
 - tillid. Den Lenge siges den for den den Lige.
 Gennem liberal og Liberalisme, uden at jeg derfor
 anfand, der for sig selv en Trodsjendelse: ja den som
 - for sig at gøre en anden Trodsjendelse. Giv den
 Ordre af sig, som der Lenge og som sig: Tanske.
 , som den den den bekendte, så den den den
 Grundform, og for sig selv at bekendte. Som
 at skulle sig selv. -

9. 9. Nov. 35.

I R 108

hele taget meget pubertetspræget med det mod på livet og samtidig den angst for livet, som er typisk for denne alder. Man kan sige, at det er på et lidt sent

Gæmte i Højskolen til Frøen, og de Læremændenes Gjensidighed med
 de Højskolens Lærere, der alle betingede sig selv at være
 der og indgik med Højskolen, men nu er de fleste udflyttede
 der. De Højskolens Lærere, som nu er alle flygtede til
 om der, ved der ender dem, som at de er alle flygtede, og
 de vil Højskolen nu og siges af dem. Det er to udflyttede
 Lærere af de Højskolens (Højskolens Lærere) i 4 Højskolens Lærere,
 for Højskolen siges dem, ligesom der ender, der; for Læring
 med Højskolen og mig lige om det og siges. For sig siges dem og
 siges af dem. (Nær Højskolen siges dem. Højskolen og siges
 siges og Højskolen, som siges dem.) April 1836. I 2157

Fig. 5. S. K. 1836.

I fig. 4, 5, 6, 7 er der dog også noget latent depressivt, som han af al magt prøver at overdøve og overkompensere. Mellemlonen (de korte bogstavers område) er stadig mager, skarp og spids, se fig. 4. Det er stadig i over- og underzonen han udfolder sig og specielt i overzonen, som betegner det åndelige område, se de kraftige opadgående træk i s'erne. Der er indenfor grafologien en bevægelse, der hedder en religiøs kurve. Det er en tryksvagt opadgående bevægelse og symboliserer, at personen søger opad imod Gud. (Hermed skal ikke være sagt, at mennesker, der ikke har religiøse kurver i deres skrift, ikke kan være religiøse). I fig. 3 ses noget i retning af en sådan religiøs kurve i s'et i det sidste »Erschöpfung«, men bortset fra dette ene sted findes dette træk bogstaveligt talt ikke i S. K.'s skrift. Derimod findes der et andet meget imponerende træk, som ikke findes magen til i nogen anden skrift overhovedet. Det findes specielt i s'erne, der stiger opad med en vældig kraft, men bøjer af foroven i en trykbetonet hage, en ritsch-ratsch bevægelse, der betyder, at man vil tilrive sig noget. Det er ikke materielle ting eller menneskelige følelser S. K. vil tilrive sig, for så havde hagerne eller krogene siddet på en anden måde. Det er noget fra det høje, han med ubændig lidenskab tragter efter. Bevægelsen i hans skrift, der udtrykker dette, er fantastisk stærk og storslået, men det er også grandios, når intet mindre end saligheden kan tilfredsstille ens begær.

Der står en enorm åndelig spændkraft til hans rådighed. Rytmen i skriftbilledet er yderst intens og kraftig, og de ubevidste kilder strømmer ham samtidig til hjælp, se f. eks. den smukke g-bue i »og« imellem »liberale« og »liberalisme«, 7nde linie fra neden. Man kan også lægge mærke til de mange forskellige skriftformer, se f. eks. d'ernes små kruseduller eller de flot svungne buer over h'erne. Der er tusinde glimtende indfald i skriften og i ham. Måske kan man også i de mange påfund ane den vittighedsdjævel, som han selv taler om, fig. 4.

Skrivebevægelsen i fig. 4 er en lille smule mere udadrettet end i fig. 2. Der er lidt mere kontakttrang eller selskabelighedstrang og også en lidt større evne til at komme i kontakt i hvert fald på et intellektuelt plan. Lidenskaben er heller ikke kun af åndelig art, der er også noget driftbetonet. Han har et stærkt behov for at sprænge sit hylster, men den stadig uforarbejdede, stive, næsten barnlige mellemlone i skriften viser, at han dog er en Prometheus, der er lænket til klippen. C. G. Jung ville sige, at han har et animaproblem. Han kan ikke bruge den følsomhed, som han har i sig, i medmenneskelige relationer. Følsomheden fungerer ikke som åben modtagelighed, finfølelse eller indlevelse i andre.

1
 Det er vel indtalt, at Guds ord blev 33 år gam-
 mel, og det antal år, som hans ord blev brugt og
 brugt i Guds ord, ja, det er at sige, det blev
 brugt i Guds ord, idet det blev brugt i Guds ord
 er det Tilfælde.

22 Jan 1837. I A 325

Fig. 8. S. K. 1837.

Han har et psykologisk blik og en psykologisk iagttagelsesevne, men det er ikke det samme som selv at svinge med (læg mærke til de korte bogstaver f. eks. i »himmelhöi«, 10'ende linie fra nedenunder, de er stive og usmidige, og det skyldes ikke kun de gotiske vinkler. H. C. Andersen skrev også gotiske vinkler, uden at de derfor var stivnede). Som hans medmenneske vil man blive mødt med en lidt underfundigt præget nysgerrighed uden megen varme. Der er ingen given og modtagen i følelsesmæssig henseende, ingen produktiv vekselvirkning imellem ham og hans medmennesker.

I 1837 bryder hans følsomhed igennem på en mere positiv og mere produktiv måde end kun i form af personlig sårbarhed og skyhed. Han begynder at bruge den, og det ses, at han i virkeligheden kan leve sig ind i alt i sit eget sind og i sine egne tanker. Hvor følsom han kan være, viser fig. 8, hvor de korte bogstaver indgår som et naturligt led i den yndefulde rytme. Han kan forestille sig en hvilken som helst situation og identificere sig med en hvilken som helst person. Grafologisk skal man bemærke den yderst fint vibrerende rytme og de umådelig raffinerede forbindelser imellem bogstaverne, se f. eks. forbindelsen imellem r og k i ordet »mærkeligt«, 1ste linie, eller det svungne s i »også«, 3die linie. Han forbinder tit bogstaverne i underzonen ved at gå direkte til højre, hvorved han undgår sløjferne i j og g. Det er en forenkling, der viser, at han går direkte til kernen i en sag, men det er samtidig en fortrængning af instinkterne til fordel for den forstandsmæssige vurdering. Skriften er let uregelmæssig, hvilket i forbindelse med den fine rytme og de sikre, men forskelligartede former viser den indre alsidighed og nuancerethed.

Søren Kierkegaard beskrev selv året 1837 som et langt, ondt år, men ved en gennemgang af hans håndskrifter fra denne periode viser det sig, at der

2° Spræng.

de Spræng. Præd. v. Springgæsten.

(Se. v. Springgæsten en lille & uanfælig Mand,
 hvis ene ben var et godt quarter mindre end
 det andet, og for et uretænkeligt stort øjeblik
 efter Tiden, glænder sig, efter først at have
 en Smule sig var det længste Ben, at forleden
 alle de storeste Mandquæle som han glæder,
 at endte sig, for at give den store
 Rættelst).

Præd. skandin. Maffvorfæ.

P. Det mig et Skæde skandin. Mand hermed
 og skandin. Spræng. De Antiggende af
 den Høgheds for i langere Tid fæle min
 Døde, de Antiggende, og sine Høgheds sig fæle
 at kunde den regne som det gængsige Mand
 vedkomme. Det som Spræng af Skædehan i
 som for sig en: Høgheds for en uregelmæssig
 Skæde at Høgheds, man var fæle: fæle at
 atvilde egen Skædehan af gængsige Spræng,
 sig alle det alene vi for sig Høgheds for
 at de egen Høghedshan som Høghedshan
 gængsige for Høgheds, og det Høgheds for
 vinder: Høgheds, som den fæle: Høgheds
 fæle.

u. For det en godt nok med det gængsige

netop i 1837 kommer mere samling over hans skrift. Den har ganske vist tit et lidt træt og mat præg, hvorved man forstår, at han kunne være nedtrykt, men i virkeligheden bryder i skriften netop nye kræfter igennem i 1837. Det har før været iagttaget af udenlandske grafologer og af mig selv,* at håndskriften så at sige viser en bedring (eller en forværring) før personen selv eller hans omgivelser opfatter den. Man ved faktisk ikke, hvordan man skal forklare dette fænomen. Det kan svare til, at et menneskes drømme undertiden viser positive og opbyggende træk, netop som personen er allermest nedtrykt. Det ubevidste virker også ind på håndskriften, og måske har Søren Kierkegaards ubevidste så at sige arbejdet for ham og samtidig suget hans kræfter, så han bevidst har følt sig lammet og deprimeret i 1837. Selv følte han det vist, som om der skete en brat og pludselig udvikling i 1838, men efter hans håndskrift at dømmes var denne udvikling allerede på vej i 1837.

Fig. 9 er fra 1838. Der er også her en forholdsvis god rytme, ensartethed over skriftbilledet og elasticitet i stregen, selvom bevægelsen undertiden stivner. De sikreste træk er stadig de flotte opadstigende s'er. Han har sit fremragende intellekt at holde sig til, men sjæleligt er der en splittelse. I det ene øjeblik bliver visse elementer i hans psyke fortrængt, i næste øjeblik nogle andre, for man kan ikke sige, at følelserne under alle omstændigheder bliver fortrængt. De indgår som led i hans tankeverden. Kun når han står overfor realiteten, overfor medmennesket, blokeres de. De vipper overfladisk med i uforbindende situationer, men hæmmes og bremses, hvis der er en risiko for, at de udefra kan berøres og forstyrres.

Brevene til Regine, hvoraf et vises på fig. 10, viser hans udprægede følelsesmæssige splittelse. Man kan se, at han begynder ganske forsigtigt og føler sig hæmmet. »Min Regine« kunne være skrevet af en 8-årig dreng eller pige. De første 3 linier af brevet viser i det hele taget stærke hæmningstegn. Han kan ikke udtrykke sig, ved måske ikke, hvad han skal skrive. Hans umiddelbarhed blokeres i særlig grad, når han vil udtrykke noget kærligt, noget følelsesbetonet. Det er muligt, at han prøver at identificere sig med en ung pige, hans følelsesmæssige skyhed og blufærdighed peger også i retning af, at han virkelig har en ung pige i sig, men når han i realiteten står overfor en sådan, bliver hans følsomhed lammet, han kan ikke bruge den som kontaktmiddel, hans eros, eller om man vil hans anima, er uudviklet og infantil. Han kan ikke

* I en undersøgelse af D. G. Monrads skrift.

Min Regine!

Da jeg at tænkte paa dig er en mal højst, for
 for jeg stige den dybeste jord for mig selv, og jeg
 jeg kunde stige, med den stemme, jeg ikke for meget
 for mig selv, som den som for mig: for, jeg
 jeg kunde sig som du for: du, noget selv
 var du er laus og det er mig som selv.

Da du for opgjort de for musikalske
 Odnis, (for nu ikke, at min mund færdig for
 at de færdigste Odnis, alle min Loba yndere
 af Comfy, yndere du, da er det, fordi den
 ender boger selv for sig selv og den orlov for
 for vil du dog til dette med en alle den
nytteløse til musikalske Odnis: det er
 paa. Lige er vil det ikke meget sig som
 Auldy til musikalske Odnis, for jeg
 du for sig og musikalske Odnis at for sig
 det er den Odnis for mig. Den Odnis med det
 Det er en færdig: den er den færdig,
 for vil det ikke den Odnis meget godt den
 Lykke sig. David som med at færdig
 Odnis med den 13 sig for sig selv selv,
 at for og en for for den. In, for det
 og for unge, Lykke, for den Odnis, der
 sig for mig, og du for sig ender selv
 en Lykke, for sig selv selv er unøjagtig.
 din S.K.

Fig. 10. S. K. Brev til Regine Olsen.

komme løs af sit eget jeg og sin vurdering af det egne jeg. Oplevelsevnen bremses, og forstanden sætter ind på det uhensigtsmæssige tidspunkt, hvor der ikke er brug for den. Længere nede på siden kan man se, hvordan han overkompenserer sin usikkerhed og hæmmethed. Skriftrækkene bliver kraftigere, men undgår dog ikke en altfor stor krampagtighed medførende en let sitren, se f. eks. ordet »Anledning«, 11te linie fra neden, eller de sidste ord »for hvilken Intet er umuligt«, der er skrevet så krampagtigt, så rytmen i bevægelsen bliver helt forstyrret. Der er ingen kontinuitet, hvilket tyder på en indre op-hidselsestilstand, men samtidig også på en stærk angstfølelse og et indre alarmberedskab.

I følelsesmæssig henseende er S. K. pueril. Han prøver at gøre indtryk på pigen ved at vigte sig, har dog selv en fornemmelse af noget forkert og skævt heri, men håber på barnlig vis på hendes altfavnende og tilgivende kærlighed. Selvom Puer Aeternus-typen som regel er moderbunden og charmerende, så har S. K. dog mange træk til fælles med denne type: angsten for at binde sig såvel i et ægteskab som til et fast arbejde, forestillingen om at skulle dø ung o. s. v. Han taler selv om, at han var en olding allerede som barn, og der er også noget af dette gammelagtige og gammelkloge over hans håndskrift (fig. 2), men følelsesmæssigt er han i høj grad en yngling, kejtet og fremstammende pralende floskler. Det gør ham deprimeret at mærke sin egen afmagt (også dette ses af den tunge skrivebevægelse), tungsindig, som han selv kalder det, over ikke at kunne komme ud af sin indesluttethed. »Min Indesluttethed er mit Tungsinds faste Borg.« Han ved meget om sig selv, men har kun en svag anelse om de ubevidste kræfter, der i nogle henseender driver ham frem, og i andre holder ham tilbage. Han mærker dem, men er ikke i stand til at gøre sig dem bevidst. Muligvis er det derfor, at han kommer til resultatet, at man må gøre et valg imellem de forskellige muligheder, og at kun heri består friheden.

Man har antaget, at S. K. ikke giftede sig med Regine, fordi der legemligt var noget i vejen med ham, man har formodet, at han var impotent. Det seksuelle kan ikke med sikkerhed ses i en håndskrift. Nogle grafologer ville muligvis gå ind for teorien om hans impotens på grund af den svage underzone, som iøvrigt er ganske særlig svag i brevene til Regine, så helt udelukket er det ikke, at han bliver impotent bare ved tanken om at skulle binde sig til hende, men det er gisninger. Der er på den anden side så megen dynamik og så megen lidenskab i selve skrivebevægelsen, så man ligeså godt kan antage, at han ikke var impotent.

Det kan måske være ganske interessant at kaste et blik på Regines håndskrift. Hun repræsenterer jo den eneste kendte animafigur i S. K.'s liv.

Fig. 11 er et brev fra Regine til H. Lund. Det er fra 1856. Hun er her ca. 31 år. Hvis man sammenligner med Søren Kierkegaards skrift, så er Regines betydelig mere regelmæssig, d. v. s. nedstregerne løber forholdsvis parallelt. Bindingsformen (måden hvorpå op- og nedstreger forbindes) er nærmest vinkelagtig. Skriften er skrån og har enkelte smukt formede træk, f. eks. d-buerne. Ordenes sluttræk ender tit med en tilbagegående hage. Det er en elskværdighedsgestus, som samtidig indeholder et ønske om at holde fast på det, hun har, eller trække noget til sig. Man kan sammenligne med S. K.'s skrift, hvor der bogstavelig talt ikke findes nogen sluttræk. Det er ikke evigheden, Regine ønsker at trække til sig, det falder hende slet ikke ind, det er mere de følelser, eller den opmærksomhed, der bliver givet hende, som hun ønsker at bevare. Hun har sikkert været ganske glad for og stolt af S. K.'s stadige beskæftigen sig med hende.

Selvfølgerlig er Regine jævn og almindelig i forhold til Søren Kierkegaard – hvem er ikke det – men hun er ikke bare den blide, søde pige, der tilpasser sig gnidningsløst til sine omgivelser. Hun har idealer om at være sød og kærlig, men hvis hun tvinger sig selv, eller bliver tvunget ind i denne rolle, vil det gå ud over hende i form af indre uro eller nedtrykthed. Hun er noget aggressionshæmmet og bremser ofte sine affekter netop til fordel for en fornuftbetonet tilpasning, men der er noget stærkt i hende. Hun har absolut også en trang til at bestemme, og hun er intelligent og har samtidig en sund sans. Desuden er hun meget ærgerrig. Mon ærgerrigheden ville kunne få hende til at udslette sig selv for at lade en anden (S. K.) realisere både sin egen og hendes ærgerrighed. Det er næppe troligt, desuden er hendes udtrykstrang og kontakttrang for stor hertil. Hun kræver sit, og hans sensibilitet er, set i denne forbindelse, altfor stor. Hans skaberkraft kunne nemt være blevet forstyrret bare ved tanken om, at der var en, der ventede på ham. På den anden side er det ikke udelukket, at hun kunne have været ham en støtte i hans svingende sindstilstande, at han igennem hende og eventuelle sammenstød med hende kunne have udviklet sider i sig selv, som nu forblev uudviklede. Men han valgte altså ikke »at realisere det almene«. Om han ikke kunne det seksuelt må stå hen, men han kunne det i hvert fald ikke psykisk. Han turde ikke. Bevidst er han en kampnatur, men ubevidst er der lidt af en kujon i ham og en tvivl, som bliver destruktiv

Dear Emil!
 The Berlin is by the Dannebrog man, first he says all over for
 reports of a very big bill, for the things in your flight men
 offering your things. The thing is under a great deal of
 but at first in the (probably). Swedish banks, at with
 fact the full thing when it goes for 3, man is for the
 sold in the banks. For the night at bank. For 3 times
 of an upper probability at the bank. For the night in
 Charles, it at last show us the (in the bank) about
 i. Long. For the night - you will (probably) find a
 for the night - about 1000 (probably) given over.
 For the night at the bank. For the night in. For the
 Markensker, for the night - you will (probably) find a
 but the other in the night - you will (probably) find a
 at the night - you will (probably) find a
 at the night - you will (probably) find a

Fig. 12. Begyndelsen af et brev fra S. K. til Emil Boesen, 1843.

i de situationer, hvor den ikke kan optræde som drivkraft for hans dialektiske forstand.

Fig. 12 er et brev fra S. K. skrevet i Berlin til Emil Boesen. Hjalmar Helweg har søgt at påvise, at Søren Kierkegaard var manio-depressiv. Grafologer ynder som regel ikke at tage fast stilling til de psykiatriske betegnelser, men man ser ofte i manio-depressive håndskrifter en stærk fremadrivende bevægelse, hvor strengen dog samtidig ryster og bremses, og trykket er tungt og klattet som i fig. 12. S. K. prøver her af al magt at overdøve en indre uro, nedtrykthed og angst. Det er sjældent, at han i disse år skriver så forholdsvis løst og henkastet. Som regel er skriften fra disse år mindre og mere koncentreret, men den peger henimod den udvikling, som foregår på et senere tidspunkt.

I brevet til Emil Boesen er han mere umiddelbar, end han sædvanligvis er, selvom der midt i umiddelbarheden pludselig også kan være en vis snuethed. Den meget skrå skrift viser, at han har en større kontaktrang, men dominere-lysten er samtidig udpræget. Han er i virkeligheden stadig uimodtagelig for udefra kommende indtryk af emotionel art. Det ligger ikke til ham at gøre sit indre til en skål, som andre kan putte noget ned i. Han er ikke i stand til at være passivt modtagelig. Han er utrolig egenrådig og ganske ude af stand til at se en sag fra andre sider end sin egen, vel at mærke hvis nogen ønsker det af ham, for i sine egne tanker kan han vende og dreje en sag i det uendelige og anskue den fra alle mulige sider, ja, han gør det endda i så høj grad, at han løber fare for at kvæle sin intuition, hvorved han til syvende og sidst også løber fare for at miste realitetssansen. Han er ikke fri for selvbedrag og projicerer elementer fra sit eget ubevidste ud på omgivelserne. Der kan somme tider være noget ligefrem grimt og snusket over S. K.'s skrift, som f. eks. i dette brev eller i fig. 7. De fortrængte drifter kræver deres ret og udfolder sig i fantasier og forestillinger, som ikke altid er lige ophøjede.

Fig. 13 er et udsnit af en manuskriptside fra Forførerens Dagbog. Her ser man igen hans rigt varierede følsomhed, og samtidig også hvor mimoseagtig han kan være, og hvor let denne følsomhed kan forstyrres i at fungere, hvis han bliver stillet overfor realiteter eller udefra kommende krav. Alene med sig selv kan han i fantasien krybe ind i hvad som helst og i en hvilken som helst rolle. At så de sjælelige fortrængninger og selvbedrag alligevel kommer til at spille ham et puds, er en anden sag. Trods al dybsindighed og åndelig kraft smutter han i visse henseender over, hvor gærdet er lavest. Der er noget meget poetisk og yndefuldt over rytmen i fig. 13, som selvfølgelig også svarer til

: mig, syner at de i den ene
 Ende er tynde og i den anden
 tykke. De er meget ofte i
 den forløbende i forbindelse
 med hinanden, som i de følgende Pi-
 ter og i de andre nærliggende
 Lunde end for synder: mig
 syner, at alle Dejers Ord
 : er en Gudsord ligesom
 Lunde er en Gudsord med
 denne Myndighed, at
 den Evangelie, de nærliggende
 for alle Gode og for alle. Alle
 synderne de vel i den ene
 Ende, alle i den anden Ende, for den
 skal være de Gode (7 & 8: Gode
 de Gode) den selv for sig selv
 ud som "Evangelie" : 7,
 at de er en Evangelie, som giver
 Gode, ~~for alle Gode~~
 den nye Lunde, som selv
 er for alle, en Evangelie sig
 syner at være for alle: 5 den

Fig. 14. S. K. ca. 1847-48.

Omkring 1847–48 sker der en ændring med Søren Kierkegaards håndskrift. Fig. 14 viser denne ændring. Skriften bliver større og mere skrå, end den har været før. Mellemskiltet er stadig skarp og mager, men strengen er yderst spændstig og ikke så rystet eller på anden måde forstyrret, som den før var. Bevægelsesrytmen er meget kraftig. De voldsomme træk i overzonen er der stadig, men indgår nu i højere grad i helhedsbilledet. Dette kunne pege i retning af, at han i religiøs henseende har fået skabt sig en fastere grund under fødderne, men på den anden side er skriften blevet mere almindelig, mere traditionel og langt mindre følsom og sensibel, end den var før. Han er ikke mere så usikker og så angstfyldt, han er blevet mere umiddelbar og mere udadrettet. For så vidt er det imponerende, som han har formået at kæmpe sig vej ud af indesluttetheden, men udviklingen er alligevel forbløffende og ikke så lidt gådefuld, for nok er han kommet ud af sin indeklemthed, sin skyhed og sine hæmninger, men i følelsesmæssig henseende er han ikke blevet mere udviklet af den grund. Efter C. G. Jung består en menneskelig udviklingsproces – individuationsproces – i en udvikling af de funktioner i ens psyke, der er mindst udviklede, og det vil for Søren Kierkegaards vedkommende sige hele følelsesregionen. Hvis denne var blevet udviklet, ville hans skrift (og hans næstekærlighedsbegreb) have set anderledes ud. Der ville have vist sig en større medfølelse med medmennesker, en større tolerance, større objektivitet i synet på sig selv og andre. Jung beskriver, hvordan han i enkelte tilfælde afholder sig fra at behandle patienters neuroser, da der undertiden kan komme en psykopat frem bag neurosen. Det at blive sig selv er ikke altid ensbetydende med at blive et bedre menneske, men netop Søren Kierkegaard skulle egentlig have udviklet en større godmodighed, venlighed o. s. v. i sig selv, modsat H. C. Andersen, der skulle udvikle en større fasthed og også til dels gjorde dette. Nu er det et spørgsmål, om S. K. i det hele taget er blevet sig selv, for selvom han havde en eminent evne til at hale ubevidste ingredienser op i sin bevidsthed og intellektuelt formulere denne proces, og selvom han på denne måde i overgang har fået mere kontakt med sit selv, så synes han i 1847–48 allerede på vej bort igen fra denne kontakt. Han er f. eks. blevet meget mere fanatisk, mindre søgende, dygtigere i betydningen effektiv til at indtage et bestemt standpunkt og forsvare det, men mere ensidig, bortset fra at han stadig kan vende og dreje alt med sit intellekt, men nu gøres dette til fordel for et allerede på forhånd indtaget standpunkt, hvor han før på forhånd stod søgende og undersøgende. Følsomheden er trængt i baggrunden, og dette betyder, at den ikke

mere i så høj grad som før kommer til at fungere med i hans tankeverden. S. K. er selvfølgelig under alle omstændigheder en dybt original tænker, men forestillingerne synes ikke at være så inderlige og så sublime, som de var før. Han maser på slet og ret ud fra den tro og de meninger, som han har erhvervet sig.

Den næste skriftprøve, fig. 15, fra ca. 1849, understreger yderligere dette. Den er fantastisk sikker, flot og fantasifuld, men den er for flot. Indfaldene sprudler frem, men der er langt mindre dybde og intensitet, end der var i hans ungdom, og man får en fornemmelse af, at han i sit indre er på gale veje. Skrivebevægelsen jager af sted over stok og sten, det er, som om der er ved at gå koldbrand i ham. Det er meget svært at læse, hvad han skriver, og der er kommet et voldsomt tryk i slutstregene. I ungdomstiden var der i hans skrift som regel ingen slutstreg. Da vi skriver fra venstre imod højre, betegner slutstregen bøjningen henimod omgivelserne, imod medmennesker. Når der ingen slutstreg er, kan dette betyde en pludselig afbrydelse af kontakten eller en kontaktskyhed. I fig. 15 går det stærke tryk i slutstregene på tværs, hvor almindelige slutstreg buer opefter. Der er ingen imødekommenhed i det kraftige tværtryk. Den skrå og i forhold til tidligere brede skrift viser, at der er en kontaktrang, men den bliver administreret på en akavet måde, idet han aggressivt skubber folk fra sig, samtidig med at han egentlig gerne vil have, at andre skal forstå ham og godtage hans synspunkter. Skriftens hensynsløshed viser, at han ikke på nogen måde har i sinde at vise sig blød. Følsomheden overdøves, og han projicerer på en betydelig mere ublu måde, end han gjorde før, sine egne svagheder ud i omgivelserne. Hvor han før havde en meget stærk trang til selverkendelse, er det nu nærmest, som om han er på flugt fra sig selv. I underzonen drejer nu næsten alle underlængerne højre om, der er slet ikke nogen af de smukke buer tilbage, som der var i hans ungdomsår, og som stod for en ubevidst modtagelighed. De højredrejende træk er for så vidt meget raffinerede forbindelser fra det ene bogstav til det andet, men det er et intelligens-træk eller et intelligent træk. Han lader ikke mere oplevelserne synke til bunds i sig for derefter at forarbejde dem med forstanden, men griber oplevelsen på halvvejen og forarbejder den således på et for tidligt tidspunkt. Dette rummer en fare for førnævnte selvbedrag og fortrængninger, idet han fortrænger de impulser fra det ubevidste, som han ikke vil vide af, og i stedet indsætter sine egne i høj grad jeg-betonede vurderinger. (Alt dette ses i håndskriften selvfølgelig ikke af underzonen alene, men af alle de øvrige skrivebevægelser i

og profet, kendende at Mennesket
 Morsomt . . . dødens, Døds!
 alle Læder og Lige. Alder. Natur
 Lige for sig selv. Nu Lige i Troen
 efter de Læder og Joviste. Alder. vis
 Lige Mennesket Lige at Joviste. Lige L
 Joviste Læder. Natur. Lige Joviste
 Joviste Joviste - alle Lige Joviste
 den anden Mennesket - troen
 efter de Joviste. Joviste den Mennesket
 Lige Lige Lige at Joviste Alder
 i Naturen: Alder Lige Joviste
 Alder Lige Lige Lige Lige Joviste
 Lige Lige Joviste: Alder
 at Lige Joviste.

289

Fig. 16. S. K. ca. 1854.

forbindelse hermed – bogstavforvanskningerne, udeladelserne o. s. v. o. s. v.). Til trods for den udvikling, som han har gennemgået, begynder han nu på en betænkelig og faretruende måde at gå hen over væsentlige sider i sin egen personlighed. Der er en risiko for, at lidenskaben i ham – som før var det vidunderlige, drivkraften, skaberkraften – forvandler sig til et almindeligt magtbegær.

25 Sept. 1855.

Dette Læse bekræftelse er: at
barnene til den store Gård af Læse lade.

Den, der er, og til alle
Jævn, de første, alle den, som er
søge til at den første, at de er
Gud, de af Læse lade den første
til alle første: den første, og alle
Læse første, er med den første
fæ.

Med en Læse lade er den første
til den første, og alle den første
Læse lade, som den første
er med den første den første
Læse lade: Gud første, er: at den første
Læse lade. Med den første til den første
: at den første at den første, at
første til den første Gud af Læse lade.

Fig. 16's tidsbestemmelse er usikker, men den er sandsynligvis fra slutningen af 1854 eller begyndelsen af 1855. Fig. 17 er fra 25. sept. 1855. Begge disse skriftprøver har en meget forstyrret rytme og en rystet skrivebevægelse, se f. eks. det store G i »Gud« i fig. 17. Mange af skriftformerne er desuden blevet meget banaliserede, se f. eks. de store grimme D'er i fig. 17. Det stærkt flakkende tryk peger i retning af sado-masochistiske tendenser. Han prøver at overdøve og overkompensere sin indre usikkerheds- og svaghedsfølelse, men han er blevet langt mere modstandssvag overfor sine egne sindsstemninger, end han var før, for nok led Søren Kierkegaard det meste af sit liv af depressioner, men der var hele tiden samtidig en modstandsstyrke og en åndelig lidenskab, som fra det ubevidstes side bar ham oppe. Hans faders depressioner var i virkeligheden mere faretruende, han måtte så at sige holde sig selv oppe ved med en kraftanstrengelse at tage sig sammen og beherske sig. S. K. blev trods alt båret oppe af noget, der var stærkere end ham selv. Han kunne i højere grad lade stå til og behøvede ikke fra time til time at kæmpe imod et fuldstændigt sammenbrud. Desuden fik han i sin produktivitet udløsning og udfoldelse for, hvad der boede i ham, hvilket ikke var muligt for hans fader. Man ser af de sidste to skriftprøver, at det nu begynder at glippe for S. K. Allerede ved fig. 15 fik man en anelse om, at den manglende kontrol over impulserne, selvom disse impulser var af åndelig art, kunne blive farlig og udmatte ham sjæleligt og legemligt. Fig. 16 ligner faktisk et lys, der flammer op, lige før det brænder ud.

Kaster man et blik på de forskellige håndskriftprøver, kan man se, hvor forskelligartede de er. Ved en gennemgang af adskillige af hans håndskrifter på Det kgl. Bibliotek kunne man desuden se, at hans skrift ikke kun skiftede i perioder, men ofte også fra dag til dag. Hvis det ikke var for enkelte helt specielt særprægede træk, kunne man tro, at det var forskellige personer, der havde skrevet. Han har udnyttet denne evne til at være forskellige personer i sine værker, men sjæleligt betød det en splittelse. Han var et menneske, der igennem sine åndelige kræfter formåede at bringe vækst i mangen »en Enkelts« liv, men hos ham selv forblev der noget umodent, noget disintegreret, eller som han selv udtrykte det: »Jeg har dog egentlig aldrig været Menneske.«

For overskuelighedens skyld har jeg udarbejdet nogle diagrammer over Søren Kierkegaards håndskrift efter dr. Bernhard Wittlichs metode. Dr. Wittlich holder forelæsninger over grafologi i Kiel og er i internationale kredse en kendt grafolog. Håndskriftens dynamik er så at sige indbygget i hans system, men da hans skriftvariabler kræver en speciel behandling, bad jeg dr.

Wittlich selv om at korrigere diagrammerne. I stedet for kun at gøre dette udførte han sine diagrammer uafhængigt af mine. Overensstemmelsen i tegningen af diagrammerne var god, selvom der var små nuanceforskelle i vurderingen af skrifttegnene. De på diagrammerne gengivne kendetegnslinealer er dr. Wittlichs.

Diagrammerne består, som man kan se, af 12 egenskaber, som er fordelt på radierne af en cirkel. De bliver, alt efter hvor udprægede de er, afmærkede med punkter på de 5 koncentriske cirkler (eller imellem dem), hvorefter disse punkter bliver forbundet med hinanden til en figur. Den inderste cirkel har tallet $\div 20$, den næste $\div 10$, den midterste 0, den næstyderste $+10$ og den yderste $+20$. 0-cirklen angiver en normal udprægethedsgrad. Hvis egenskaben ligger under 0-cirklen, er egenskaben ringe udviklet. De 12 punkter bliver udregnet på grundlag af de tabeller, der findes i de grafologiske lærebøger. Dr. Wittlich har ud fra disse tabeller udarbejdet nogle linealer, hvor der på en meget fin måde tages hensyn til de forskellige skriftvariablers vægt og kvalitet. Disse linealer lægges sammen med den pågældende skrifts kendetegnslineal, hvorefter optællingen så kan foregå. $-+$ betyder $+$, $-\circ$ betyder \div , † betyder både $+$ og \div i regelmæssig skiften, f. eks. kan en skrift både være højre- og venstrebetonet o. s. v. $-\circ$ er et vekseltegn, hvilket vil sige, at tegnet veksler på en uregelmæssig måde. Sætter man nu f. eks. et $-+$ udfor »federnd-starr« (se fig. a) betyder det, at skriften er federnd, sætter man et $-\circ$ betyder det, at skriften er starr i bevægelsen. $-++$ betyder at skriftvariablen er særlig udpræget. Når der i fig. a står $-+$ ud for »bogig«, betyder dette efter dr. Wittlichs mening, at buerne i denne skrift får særlig betydning, da skriften iøvrigt er en skolemæssig gotisk skrift. Når der ikke er taget stilling til en skriftvariabel, er det fordi denne ikke har en speciel betydning i den pågældende skrift.

De 12 egenskaber, der er angivet på diagrammet, er en slags stikord for vigtige psykiske områder og danner så at sige et tværsnit igennem karakteren. Den lodrette hovedakse, hvor der foroven står »Leistungskraft-entwirlungsfähig« og forneden »Zielstrebigkeit-Geltungsdrang« deler diagrammet i en spændingsside (egenskaberne holder igen på de umiddelbare impulser) til venstre, og en løsningside (mere løsnede og uhæmmede egenskaber) til højre. På løsningsiden står øverst til højre »Geistige Beweglichkeit«, åndelig bevægelighed, hvilket betyder, hvor let eller hvor tungt ånden reagerer. Den åndelige bevægelighed betyder altså ikke kun intelligens. Mange lærde menneskers

åndelige bevægelighed ligger på en 5, 6 grader i disse diagrammer. Den åndelige bevægeligheds værdi stiger med koncentrationsevnen, som derfor danner modpolen på spændingssiden. Hvis koncentrationsevnen kommer ned under 0-cirklen, kan den åndelige bevægelighed blive overfladisk. Hvis udtrykskraften er meget stor, men dømmekraften eller den kritiske sans er lille, kan udtrykskraften udarte i noget snakkesaligt o. s. v. Diagonallinierne skal helst holde hinanden så nogenlunde i balance.

Figureerne i diagrammerne vil hos begavede mennesker altid falde forholdsvis store ud, hos mindre begavede ret små. Dog behøver geniernes figurer ikke falde større ud end almindeligt højt begavede menneskers, da man jo ikke kan komme ud over 20-grænsen. Selvfølgelig må man ikke stille altfor store krav til sådanne systemer. Det er kun i store træk, diagrammerne kan sige noget, men det gør de til gengæld på en ganske overskuelig måde. Desuden må man huske på, at mange af skriftvariablerne ikke lader sig nøjagtigt måle, hvorfor man ved optællingen ikke kan forlange en eksakthedsgrad som f. eks. ved en kemisk analyse.*

Man må se på tendensen i diagrammerne. Om den åndelige bevægelighed ligger på 18 eller 20 grader spiller i og for sig ikke nogen større rolle. Man kan også se på fig. a og b, at kontakten hos Søren Kierkegaard i 1831 ligger på $\div 3$ og i 1838 på $\div 5$. Dette stemmer ikke helt præcist med skriften. Kontakten kan måske endda siges at være en lille smule bedre i 1838 end i 1831, men det væsentlige er, at den i begge tilfælde er ringe. Det, der går ned under 0-cirklen i en iøvrigt stor figur, betegner det pågældende menneskes farezone. Feltet bliver afmærket med rødt (i fotokopi sort). I fig. a, som svarer til Søren Kierkegaards håndskrift fig. 2, ses to sådanne felter, dels på »Kontakt«, dels på »Gefühlsstärke«, hvor der dog kun er $\div 1$. Den manglende kontakt og den manglende følelsesstyrke kan blive en fare i hans liv. Man ser dog, at der på den anden side er store muligheder. »Leistungskraft«, ydeevnen, som også står for vitalitet og udviklingsevne, er helt oppe på 11 og modsvarer godt målbevidstheden, den anlægsmæssige evne til at være målbevidst, der er på 17. Denne lodrette linie er fint i balance. Derimod kan man ikke helt regne med selvfølelsen på 12. Den vil være svingende, fordi den ikke bliver holdt i balance af en naturlig kontakt og vekselvirkning med andre. Selvbeherskelsen kan glide

* Der er dog udført store videnskabelige undersøgelser over, om forskellige grafologer i forskellige lande udfører de almindeligt forekommende skriftvariabler ens, og her har der vist sig stor overensstemmelse imellem grafologernes vurderinger.

Bewegungsbild (Rhythmus)

- a. federnd – starr
 b. schwingend – schlaff
 c. glatt – gestört
 zügig (schnell) – unzügig
 eilig – nicht eilig
 bogig – linear
 druckbetont – unbetont
 teigig – scharf
 verbunden – unverbunden
 rechtszügig – linkszügig
 links- – rechtsdrehend
 regelmäßig – unregelmäßig
 zentrifugal – zentripetal
Formbild (geprägt – ungeprägt)
 flächig – mager
 Hin/Her- – Einzelbewegung
 bereichert – vereinfacht
 Girlande – Arkade
 Faden – Winkel
 stilisiert – schulmäßig
 gleichförmig – ungleichförmig
 verknüpft: gewandt – ungewandt
Raumbild (harmonisch – unharmonisch)
 Längendehnung: groß – klein
 Obenzug betont – Untenzug betont
 hoch – niedrig
 breite – schmale Buchstaben
 weit – eng (Buchstabenabstand)
 anfangsbetont – unterbetont
 endbetont – unterbetont
 groß – klein (formatbezogen)
 schräg – steil (übersteil)
 Wortabstände: groß – klein
 Zeilenabstände: groß – klein

Merkmallineal

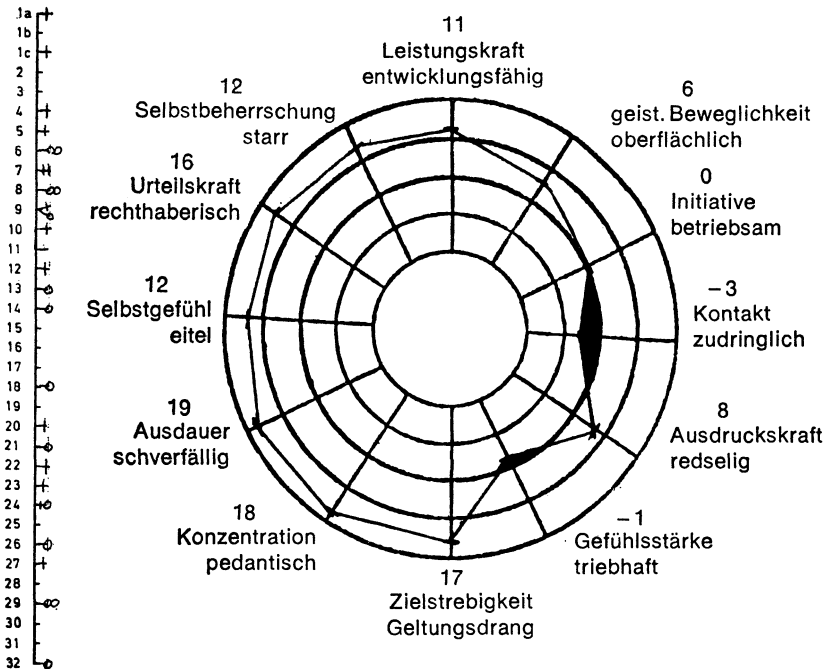

Fig. a. er udført på grundlag af S. K.'s håndskrift fig. 2.

over til at blive en hæmmet stivhed. I det hele taget ser man, at figuren overvejende ligger i venstre side, spændings- og hæmningsiden. S. K. er på dette tidspunkt mere indadrettet end udadrettet.

Det næste diagram fig. b svarer til håndskrift fig. 9. Man ser her helt klart hans store åndelige muligheder. Den åndelige bevægelighed på 21 modsvarer koncentrationen på 18, ligeledes ydeevnen på 19 og målbevidstheden og selvhævdelsestrangen på 22. Udtrykskraften ligger også langt over middel, men dømmekraften, som også står for kritisk sans, er også stor.

I fig. c, som svarer til håndskrift fig. 15, ser man, at S. K. nu bogstavelig talt har slået en kolbøtte på sig selv. Figuren ligger nu overvejende i højre side. Den røde (i fotokopi sorte) plet ligger nu på selvbeherskelsen, der har $\div 3$. Den åndelige bevægelighed er enormt stor, faktisk for stor i forhold til koncentrationen, selvom denne dog ikke går ned under normalgrænsen. Kontakten er

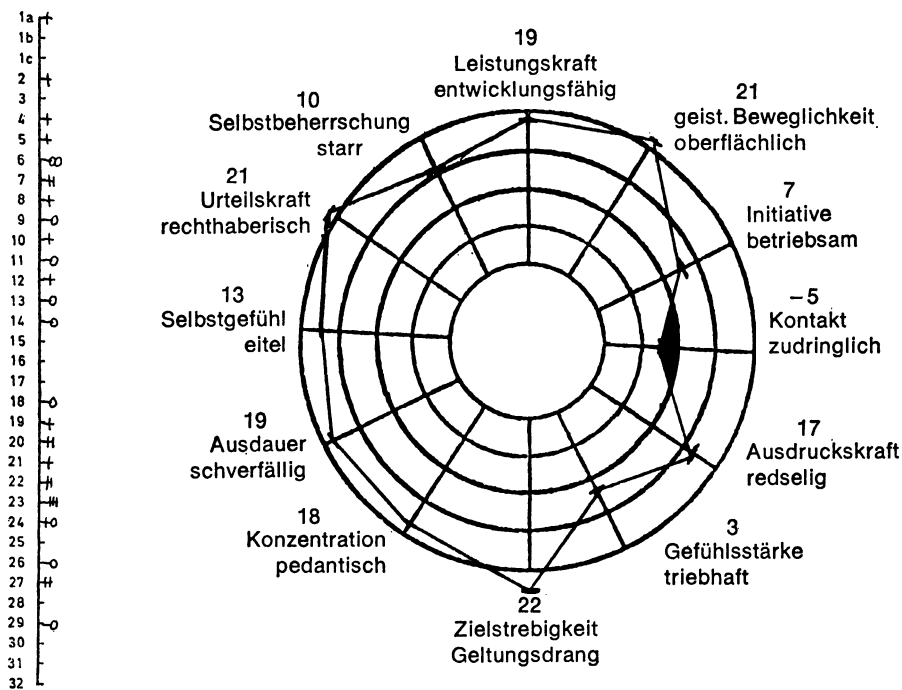

Fig. b. svarer til S. K.'s håndskrift fig. 9.

derimod blevet betydelig bedre, selvfølelsen mindre end man skulle forvente, men et menneske med en så stor åndelig bevægelighed, initiativ, ydekraft vil uvilkårligt opleve sig selv som selvbevidst og også virke sådan. Han er dog på ingen måde forfængelig.

Udfra dette diagram kan man sige, at Søren Kierkegaard burde have brugt de evner, som han på genial vis har formået at udvikle i sig selv. Han er kommet ud af hæmmetheden (indesluttetheden) og har muligheder for at afrunde sin person, hvis han tager sig i agt for den for lille selvbeherskelse og bruger de erkendelser, som han er nået til, i det virkelige liv. Dette ville imidlertid kræve en fornyet indsats på en helt anden front, end han er vant til, og at han havde lyttet til og fulgt hjertets dybeste håb og ønsker. Det ville først og fremmest kræve, at han ikke løb grassat (den store åndelige bevægelighed, den manglende selvbeherskelse) i for ham traditionelle baner. Han burde have brugt kontaktmuligheden – han er jo her kun 36 år og har allerede de væsent-

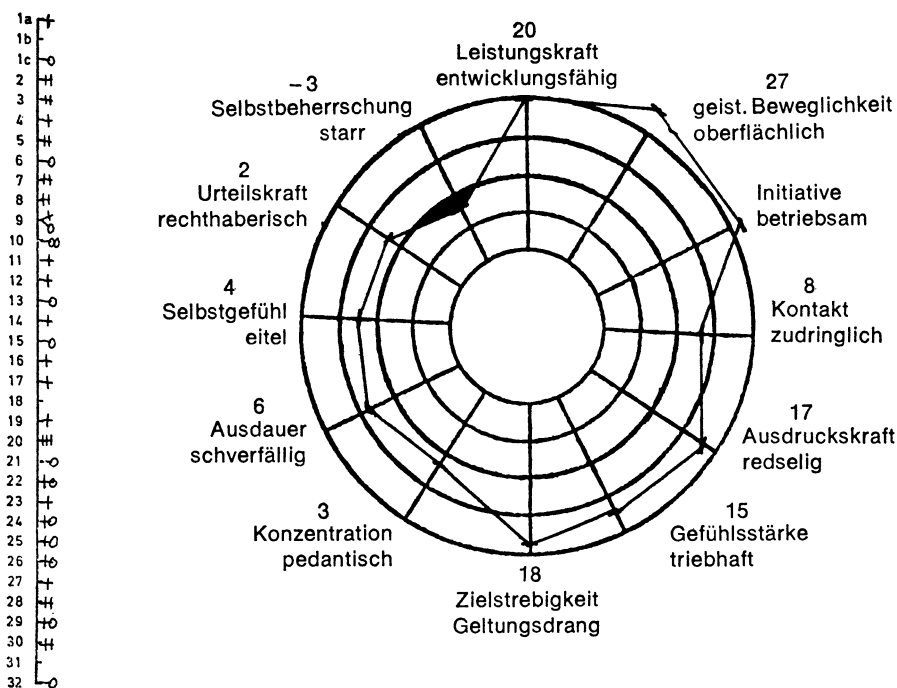
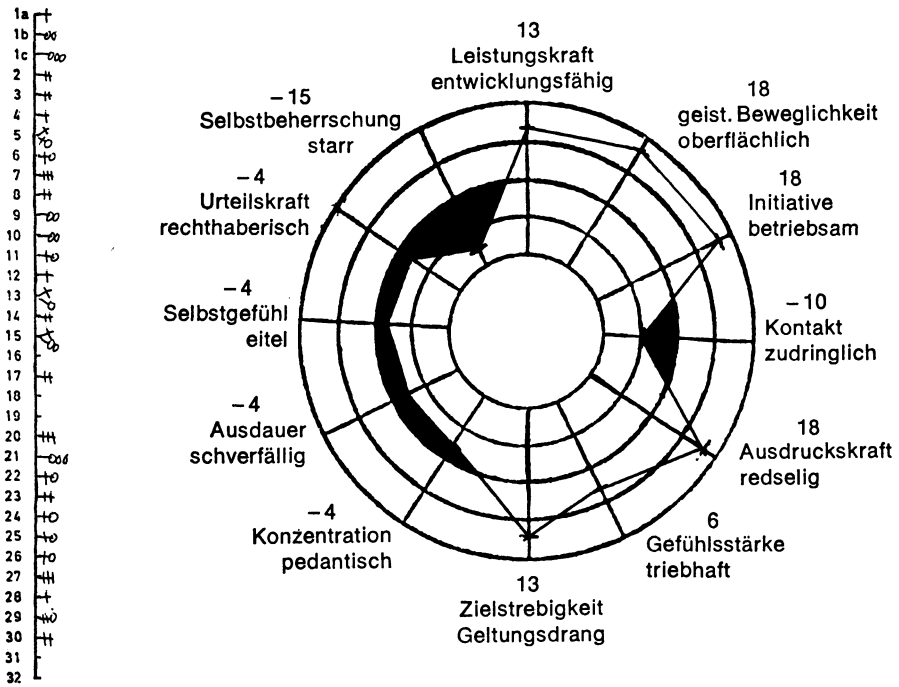

Fig. c. svarer til S. K.'s håndskrift fig. 15.

ligste værker bag sig. Han kunne på dette tidspunkt have »realiseret det almene«, eller i hvert fald have opnået produktive vekselvirkningsforhold til sine medmennesker, som igen kunne have givet nye erkendelser, og måske endda mere originale erkendelser, end han formentlig kom til i sine senere år. At han valgte eller lod sig rive med til at følge sine tankers næsten driftbetonede (»triebhaft« 15 i forhold til »Selbstbeherrschung« ÷ 3) bane, viser fig. d, der svarer til håndskrift fig. 16.

Her ser man, hvor farligt det kan være at leve livet altfor ensidigt. I de første 3 diagrammer er farezonerne forholdsvis små og befinder sig kun på den ene side af diagrammet, mens de på fig. d befinder sig på begge sider, hvilket viser alvorlige brud i et menneskes psyke. Figuren får overbalance på den åndelige bevægelighed og er desuden blevet betydelig mindre, hvilket vil sige, at hans sjæls indhold faktisk er blevet mindre. Dette svarer igen til, at skriften i sig selv er blevet mere banal. Det er slemt med en selvbeherskelse på ÷ 15, kon-

takten er nede på $\div 10$, selvfølelsen bliver overkompenseret ved hjælp af den åndelige bevægelighed, men er ikke reelt til stede, koncentrationen glipper, dømmekraften er for svag i forhold til udtrykskraften. Hans personlighed bliver undermineret af destruktive kræfter.

Der er altid noget smerteligt ved et menneske, der ikke realiserer sine muligheder, og Søren Kierkegaard havde ikke kun åndelige muligheder, men fra ca. 1847 også følelsesmæssige, sjælelige, oplevelsesmæssige. Han formåede ikke at vende sig imod disse positive elementer i sin natur, som han selv havde sprængt barriererne til, de sank til bunds igen, og han selv sank til bunds med dem. Han blev ikke forfulgt og slået ihjel af nogen ydre pøbel, sådan som han var bange for, men han blev åndeligt og følelsesmæssigt forfulgt og slået ihjel af pøblen i sig selv.

The Handwriting of Søren Kierkegaard. A Summary.

Fig. 1, S. K.'s father, aged 79. His heavy-hearted gloom is seen from the heavy, shaky traits of the writing, but at the same time the refined rythm helps him to achieve a certain balance. The signature, being much more commonplace, stiff, and forced, with a brutal pressure, shows how he forces himself to conform, and how he might quench all joy and impulsiveness in himself and in others.

The writing in the letter itself is of an unusual grace, corresponding to something poetical and imaginative in the mind of Michael K., which was naturally of great value to his son, too. No wonder that he greatly influenced his son. There was in fact a reciprocity between them. A fertile soil for the growth of S. K.'s filial love – and for his being bound to him.

Fig. 2, S. K. aged 18 or 19. In 1831 S. K. is a very intelligent, but also a very inhibited young man. He is shy and easily hurt, but endeavours to conceal this by means of his quick intelligence. The narrow, closely written letters signify an emotional restraint, which carries with it a scepticism towards his surroundings. He does not run a risk of being hurt or of feeling his shortcomings, if he can help it. He has no trust in his fellow beings, they are his adversaries, and he is on his guard. The handwriting contains a mixture of school-traditions and original traits, showing a disparity between the ties of tradition and prejudices and his own original conceptions and ideas, his wish to adapt himself to the demands of the world, and his longing for independence – at least in intellectual matters. The somewhat rigid handwriting seems weighed down and despondent compared with the handwritings of other young men of his age. There is not much "Faith, Hope, and Charity". He has not yet discovered the channels through which his imagination and intelligence may find release.

In figs 3 and 4, 1834, 1835, there is a mixture of an extreme sensitivity and a great violence. There are very great tensions and contrasts in S. K.'s character. Now he is not afraid of being aggressive, in fact he might be said to be afraid of not being aggressive. The strong pressure shows that he is ready for and enjoys the fight. No one shall crush him. His mind is chaotic, but the rebellious spirit, the will to make his own decisions, and the unwillingness to conform, are much more pronounced than in 1831, when he was still mainly "the good boy". This is first of all seen in the s'es, which rise in overwhelming force, but then turn off at the top in an emphasized hook, a "ritch-ratch" movement which

means that one wants to snatch something. S. K. is not out to snatch material things or human feelings; in that case the hook would have been placed differently. His passion is longing for something from "on high". This expressive movement in his handwriting is incredibly strong and grandiose, but it has to be grandiose when nothing less than eternal bliss can satisfy one's cravings.

In 1837, fig. 8, his vibrating sensitivity breaks through in a more positive and productive manner, and is no longer just vulnerability and shyness. He is able to imagine any situation and to identify himself with any individuality. The feelings cannot any more be said to be suppressed, they form an integral part of his mental equipment, only when he is confronted with reality, with man, they are blocked.

The letter to Regine, his fiancée, fig. 10, demonstrates this split in his emotional life. He starts out very cautiously, and clearly feels his inhibitions. He cannot express himself, and his spontaneity is broken when he wants to express love and emotions. He cannot escape from his ego, or from his evaluation of this ego. In the world of emotions S. K. is puerile. He tries to impress the girl by showing off. He gets depressed when he feels that he cannot break through the "fortifications" of this self-contained ego.

Fig. 11 is a letter from Regine, which makes it clear that she is not just the sweet and gentle girl who adapts herself to her surroundings. She is intelligent and claims her due, and S. K.'s sensitivity is far too great for this. His creative genius would have been disturbed by the simple knowledge that somebody was waiting for him.

In fig. 12 a manic-depressive tendency is vaguely felt, but at times something distinctly ugly and mean colours his handwriting, as seen e. g. in this letter or in fig. 7. The repressed elementary instincts claim their due and unfold in fantasies which are not always particularly exalted.

Fig. 13 is a section taken from the manuscript for "The Diary of the Seducer" from "Either-Or". Here once more his richly varied sensitivity is seen, and how easily this sensitivity may stop functioning if confronted with realities or demands from the outside world. Left to himself he may creep into any role.

About 1847-48 a change occurs in S. K.'s handwriting. Fig. 14 gives an example of this alteration. He has got a more stable religious foothold, but at the same time the handwriting has lost some of its originality, and it is now less sensitive. He has broken loose from his constrictions and his shyness. He

has become much more fanatical. He is less of a seeker. Cleverer and more effective with regard to the chosen standpoint, but more one-sided, apart from the fact that he is still able to turn everything with his intellect, only now this is done to favour a previously chosen point of view, where formerly he was the tentative seeker. It should be borne in mind that in all circumstances S. K. is a profoundly original thinker. But his thoughts seem less intense and sublime than before.

The next item, fig. 15, from about 1849 further stresses this point. He no longer allows his experiences to sink in, so that he may later work on them with his intellect, but he snatches the experience half-way, and thus his treatment becomes premature. The risk of self-deception is obvious. His passion – once his marvellous creative force – has been turned into a more ordinary lust for power.

The last two specimens, fig.s 16, 17, have a greatly disturbed rhythm. The very uneven pressure indicates sado-masochistic tendencies. He strives to drown and overcompensate his inner state of weakness and uncertainty, but he has become much less resistant to his own moods. It is true that S. K. suffered from depressions throughout his life, but at the same time he had a resilient, spiritual passion which supported him.

The specimens reproduced in this paper exhibit very great variations. A study of the immense material in "Det kongelige Bibliotek" (the Royal Library in Copenhagen) shows that S. K.'s handwriting does not only change in longer periods, but often day by day. If we did not find a few very special traits repeated, we might have thought that quite separate and distinct persons had been at work. He utilized this ability to be different persons in his works, but it meant that his mind remained divided and split up. His mental powers helped on a growth in the lives of many "single ones", but in himself something remained immature, disintegrated, or as he expressed it himself: "I was never simply a human being".

The diagrams, fig.s a, b, c, d, have been worked out according to the method of Dr. Bernhard Wittlich (Kiel. Cf. Bernhard Wittlich: *Graphologische Charakterdiagramme*, München 1956).

The 12 qualities or characteristics indicated in the diagram are catchwords for important psychological "areas" or "fields", forming a kind of cross-section of the human personality. The qualities found at either end of the diagonals will balance each other if the mind – or person – is in balance. Thus the

“geistige Beweglichkeit” (mental agility) gets an added value through the “Konzentration”. If “Konzentration” falls below the 0 – or zero – circle, the “geistige Beweglichkeit” becomes too superficial. The innermost circle is marked $\div 20$, the next one $\div 10$, the middle one 0, or zero, the next $+10$, and the outermost $+20$. One must not demand too much of such systems. The diagrams only give the main outline. It must be remembered, too, that many variables cannot be accurately measured. The diagram should be taken as a pointer. Thus it is not very important if the “geistige Beweglichkeit” is given as $+18$ or $+20$. However, what falls below zero represents the danger zone.

In fig. a, corresponding to fig. 2, two such zones are marked: contact and “Gefühlsstärke” (strength of feelings). On the other hand it is seen that there are great possibilities. “Leistungskraft” (efficiency or ability to produce results, also representing vitality and growth) is marked as high as $+11$, giving a good counterbalance to “Zielstrebigkeit” (awareness of purpose). The diagram has the major weight on its left half, the half of tensions and inhibitions. S. K. is at this time mainly an introvert.

Fig. b, handwriting fig. 9. The great mental abilities are obvious. “Geistige Beweglichkeit” $+21$ balances concentration $+18$, just as “Leistungskraft” $+19$ balances “Zielstrebigkeit” $+22$. “Ausdrucks kraft” is also far above zero, but “Urteilkraft”, which also represents critical judgement, is correspondingly high.

Fig. c, handwriting fig. 15. S. K. has literally turned a somersault. The weight is now mainly on the right side. “Kontakt” is much improved, “Selbstgefühl” smaller than might have been expected. But a person with his “geistige Beweglichkeit” and initiative will feel selfassured. Yet he is in no way conceited or vain. From this diagram it may be said that S. K. ought to have utilized the qualities which his genius developed in him. He has got rid of his inhibitions and has a chance of rounding off his personality if he can check his too small self-control ($\div 3$) and transfer the knowledge he has gained to the realities of life. He is still only 36, and should have endeavoured to develop his personal contact possibilities.

Fig. d, handwriting fig. 16, demonstrates that he chose to be, or allowed himself to be carried away by his far too passionate thoughts. Here it is seen how dangerous a too one-sided life may be. In the first three diagrams the danger zones are comparatively small and only found on one side of the diagram, whereas they are seen on both sides in fig. d, which means a serious split in the human psyche. The figure topples over with the “geistige Beweglichkeit”,

and it has grown much smaller, which indicates that his "soul" has shrunk. This again corresponds to the whole handwriting having become more commonplace – Self-control $\div 15$, contact $\div 10$. His personality is being undermined by destructive forces.

It is always sad when a human being does not realise his possibilities, and S. K. did not only possess spiritual possibilities, but from 1847 also emotional qualities. He did not succeed in turning to these positive elements in his nature, to which he had himself broken down the barriers. They were overwhelmed, and he was overwhelmed with them. He was not persecuted and killed by any outer vulgar mob as he feared, but he was mentally and emotionally persecuted and killed by the "mob" in himself.

LITTERATUR

- Garde, Annelise: Håndskrift og menneskelig udvikling, Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 3. oplag 1974.
- Garde, Annelise: H. C. Andersen og hans kreds, Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1967.
- Garde, Annelise: Lærebog i grafologi, Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1971.
- Klages, Ludwig: Handschrift und Charakter, 24 Aufl., Bonn 1956.
- Kornerup, Elna og Wassard, Irmgard: Håndbog i grafologi, Clausen bøger, 1976.
- Müller-Enskat: Graphologische Diagnostik, Bern 1961.
- Wallner, Teut: Die Zuverlässigkeit der graphologischen Beurteilungsgrundlagen, Ausdrucks-kunde 3, 1956.
- Wallner, Teut: Theoretische Voraussetzungen für Zuverlässigkeitsuntersuchungen der graphischen Tatbestandesaufnahme. Z. f. Menschenk. 24, 1960.
- Wallner, Teut: Experimentelle Untersuchungen über die Reliabilität direct messbarer Handschriftvariablen. Z. f. Menschenk. 25, 1961.
- Wittlich, Bernhard: Graphologische Charakterdiagramme, München 1956.
- Wittlich, Bernhard: Graphologische Praxis, Berlin 1961.
- Wittlich, Bernhard: Neurosestrukturen und Handschrift, Frankfurt a. M. 1968.
- Wittlich, Bernhard: Konfliktzeichen in der Handschrift, München/Basel 1971.
- Udførlige litteraturlister findes i ovennævnte bøger.

NB.: Originalskrifter til fig. 1 findes på Københavns Bymuseum. De øvrige findes i Det kgl. Bibliotek. Alle er gengivet i originalstørrelsen.